

Euroopan laajentuneet työmarkkinat

Eurooppalaiset työmarkkinat ovat kasvaneet EU:n itälaajentumisen myötä. Miltä Suomen työllisyys, työttömyys ja työikäisen väestön koulutustaso näyttävät eurooppalaisessa vertailussa?

Paula Paavilainen
Kauppatieteiden yo

Euroopan työmarkkinat ovat monien haasteiden edessä. Väestörakenne muuttuu lähitulevaisuudessa entistä epäsuotuisammaksi koko Euroopan alueella, ja työikäisen väestön määrän supistuminen luo paineita sekä työvoiman tarjonnan lisäämiselle että työllisyyden kasvattamiselle. Toisaalta yritysten toimintaympäristöt muuttuvat globalisoitumisen ja Euroopan unionin integraation edetessä, kun tuotantoa siirretään lähemmäksi markkinoita ja

halvempia työvoimakustannuksia. Tuotannon uudelleen sijoittumisen seurauksena työnjaon rakenne muuttuu kansainvälisesti.

Toukokuussa 2004 tapahtunut Euroopan unionin itälaajentuminen ja mahdolliset tulevat laajentumiset muovaavat omalta osaltaan yhteisiä työmarkkinoita Euroopan unionissa. Itälaajentumisen myötä vanhat jäsenmaat joutuivat täysin uudenlaisen tilanteen eteen; koskaan aikaisemmin Euroopan

Paula Paavilainen työskenteli Palkansaajien tutkimuslaitoksessa tutkijaharjoittelijana touko-elokuussa 2004.

Työvoiman tarjonta

Suomi kohtaa väestörakenteen epäsuotuisan muutoksen Euroopassa ensimmäisten joukossa. Suuret ikäluokat lähestyvät meillä eläkeikää, ja lähivuosina työmarkkinoilta tulee poistumaan enemmän työvoimaa kuin sitä tulee lisää. Väestöstämme 50–64 -vuotiaiden suhteellinen osuus on tällä hetkellä korkein EU:ssa, yli 20 prosenttia. Vaikka syntyvyys onkin meillä eurooppalaisittain keskitasoa, tulee työikäisen väestön kasvu pysähtymään 2010-luvun alussa, jonka jälkeen se vähenee noin 0,5 prosenttia vuodessa. Tämä suuntaus asettaakin paljon paineita työvoimaosuuden kasvattamiselle.

Työikäisestä väestöstä laskettu työvoimaosuus oli Suomessa 74,1 prosenttia vuonna 2003 (taulukko 1). Vanhojen EU-maiden

keskiarvoon verrattuna Suomen työvoimaosuus on vielä kohtalainen muttei kuitenkaan niin hyvä kuin esimerkiksi Ruotsilla, Tanskalla, Hollannilla ja Isolla-Britanniassa. Näissä kaikissa työvoimaosuus on yli 76 prosenttia, toisissa jopa lähes 80 prosenttia. Uusien jäsenmaiden Viron, Latvian, Liettuan ja Puolan työvoimaosuudet jäävät kuitenkin enemmän kuin neljä prosenttiyksikköä Suomea pienemmiksi.

Euroopan tasolla poikkeuksellista Suomessa on se, että sekä miehet että naiset ovat tottuneet tekemään yhtäläisiä töitä. Euroopan unionin jäsenmaista Suomen lisäksi vain Ruotsilla on yhtä pieni ero naisten ja miesten työvoimaosuuksien välillä – noin neljä prosenttiyksikköä. Suomalaisten miesten työvoimaosuus sen sijaan jää pienemmäksi kuin monen vanhan jäsen-

maan, ja ero uusien EU-jäsenmaiden miesten työvoimaosuuksiin on vain pari prosenttiyksikköä suomalaisten miesten eduksi. Vaikka sukupuolten välinen ero työhön osallistumisessa on viime vuosina pienentynyt Euroopassa, on se silti vielä kohtuuttoman suuri monessa maassa, esimerkiksi yli 20 prosenttiyksikköä Italiassa, Kreikassa ja Espanjassa. Miesten ja naisten työvoimaosuuksien välinen kuilu pienenee Euroopassa, kun vanhempi väestö siirtyy eläkkeelle, sillä monessa maassa nuorten naisten työhön osallistuminen on jo paljon aktiivisempaa kuin vanhemman naisväestön.

Työllisyys

Euroopan unionin vanhoissa jäsenmaissa työllisten määrä on kasvanut tasaisesti 1990-luvun puolivälin jälkeen. Ajanjaksolla 1995–2003 työllisyysaste nousi keskimäärin 0,5 prosenttiyksikköä vuodessa ja työllisten määrä kasvoi hieman alle kymmenen prosenttia. Kohtalaisesta talouskasvusta huolimatta työllisyys laski useimmissa vanhoissa EU-maissa vuonna 2003, eikä se kuluvan vuoden alkupuoliskolla oleellisesti parantunut sen enempää vanhojen EU-maiden keskuudessa kuin Suomessakaan. Työllisyyden lisääminen jokaisessa ikäluokassa on kuitenkin välttämätöntä ikääntyvässä Euroopassa, jos työllisyysaste halutaan pitää edes nykyisellä tasolla. Työllisyyden lisääminen ja työpaikkojen parantaminen talouskasvun ylläpitämiseksi ovat Euroopan unionin strategisia avaintavoitteita, kun se pyrkii olemaan kilpailukykyisin ja dynaamisin tietoyhteiskunta tämän vuosikymmenen kuluessa. EU:n työllisyydelle asettamista konkreettisista lukutavoitteista esimerkkinä on 70 prosentin työllisyysaste vuonna 2010, kun toteutunut työllisyysaste vanhoissa jäsenvaltioissa oli viime vuonna 64,3 prosenttia ja laajentuneessa unionissa vielä 1,4 prosenttiyksikköä pienempi.

Paljon olisi työllisyydelle siis vielä tehtävä, jotta Euroopan unionin tavoit-

Taulukko 1. Työmarkkinoiden tunnuslukuja vuonna 2003.

	Työvoima- osuus, %	Työllisyys- aste, %	Osa- aikatyö, %	Määräaikaiset työsuhteet, %	Työttömyys- aste, %	Pitkäaikais- työttömyys, %
EU-15	72,8	64,3	16,6	10,3	8,0	3,3
Suomi	74,1	67,4	11,3	15,9	9,0	2,3
Ruotsi	78,9	74,3	14,1	14,2	5,6	1,0
Norja	79,4	75,9	21,0	8,6	4,5	0,3
Tanska	79,4	75,1	15,8	8,5	5,6	1,1
Saksa	71,3	64,6	19,6	10,1	9,3	4,6
Ranska	68,2	61,9	12,9	10,6	9,4	3,5
Italia	61,6	56,2	4,9	6,3	8,6	4,9
UK	76,6	72,9	23,3	4,9	5,0	1,1
Espanja	68,5	60,7	7,8	25,0	11,3	3,9
Hollanti	76,4	73,6	34,5	12,5	3,8	1,0
Itävalta	71,6	68,2	13,6	5,7	4,4	1,1
Irlanti	68,0	65,0	18,1	3,9	4,6	1,5
Kreikka	63,8	58,0	5,6	6,7	9,3	5,1
Portugali	72,0	67,1	10,0	15,2	6,4	2,2
Viro	69,8	62,9	8,0	2,7	10,1	4,6
Latvia	68,8	61,8	10,0	6,4	10,5	4,3
Liettua	69,6	61,1	9,1	6,5	12,7	6,1
Puola	64,2	51,4	11,5	13,9	19,2	10,7

Lähde: OECD Employment Outlook 2004, Eurostat.

littyy määräraikaisten työsuhteiden kasvulla, Suomessa yli 30 prosenttia. Euroopan unionissa määräraikaiset työsuhteet ovat yleisempiä Espanjassa, Portugalissa ja Suomessa, jossa määräraikaisten osuus työllisyydestä oli noin 15,9 prosenttia vuonna 2003. Tämä on paljolti viime vuosikymmenen laman perintöä, jonka seurauksena varovaisuus on lisääntynyt työsuhteiden sopimusmuodoissa. Keskimäärin vanhojen EU-maiden kohdalla määräraikaisia työsuhteita työllisyydestä oli paljon vähemmän – noin 10,3 prosenttia vuonna 2003.

Työllisyyden osa-aikaisuus sen sijaan on vähäistä Suomessa, jossa sekä naiset että miehet ovat tottuneet tekemään kokopäivätyötä. Vuonna 2003 osa-aikatyön osuus työllisyydestä oli 11,3 prosenttia Suomessa, kun se EU-15:ssä vastaavasti oli 16,6 prosenttia. Noin kolmasosa eurooppalaisten naisten työllisyydestä on osa-aikatyötä. Hollannin kokonaistyöllisyydestä yli kolmasosa on osa-aikatyötä, ja naisten työllisyydestä osa-aikaista on peräti 60 prosenttia. Hollannin erittäin hyvää työllisyysastetta ja sen kääntöpuolta, pientä työttömyyttä, voidaankin paljolti selittää juuri osa-aikatyön suurella osuudella.

Työttömyys

Työttömyys on ollut jo reilut kymmenen vuotta Suomen talouden keskeisempiä ongelmia. Vaikka työttömyys on pienentynyt 1990-luvun laman jälkeen tasaisesti ja kansainvälisesti vertailtuna melko ripeästi, on se kuitenkin jäänyt suhteellisen korkealle tasolle (kuvio 1). Tämän vuosikymmenen alussa työttömyyden pienentyminen on kuitenkin selkeästi

hidastunut Suomessa, ja työttömyysaste on pysynyt alkuvuodesta samalla tasolla kuin mitä se oli viime vuonna eli noin yhdeksässä prosentissa.

Työllisyystavoitteen karkaamisesta huolimatta Suomen nykyinen työllisyysaste on korkea eurooppalaisessa vertailussa.

tetta edes lähennyttäisiin. Sama koskee myös Suomen hallituksen työllisyystavoitetta, 70 prosenttia vuoteen 2007 mennessä. Kausitasoitettu työllisyysaste Suomessa oli kuluvan vuoden ensimmäisellä puoliskolla 66,7 prosenttia, ja työllisiä oli 17 000 vähemmän kuin edellisellä vuonna samalla ajanjaksolla. Vuonna 2003 työllisyysaste oli 67,4 prosenttia¹. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen tiedot heinäkuulta 2004 antavat jo enemmän tukea tulevalle työllisyyden parantumiselle. Työllisiä oli 16 000 enemmän kuin edellisen vuoden heinäkuussa, ja kausitasoitettu työllisyysaste oli 67,2 prosenttia.

Työllisyystavoitteiden karkaamisesta huolimatta Suomen työllisyysaste on nykyisellään vielä vanhojen EU-maiden keskiarvon yläpuolella ja huomattavasti korkeampi kuin lähialueemme uusissa jäsenmaissa. Toisaalta työllisyystilanteen voidaan todeta olevan meillä huomattavasti heikompi kuin naapuril-

lamme Ruotsilla, Norjalla ja Tanskalla. Näiden maiden lisäksi Hollanti ja Iso-Britannia ovat hoitaneet työllisyyttä erityisen hyvin. Kuten naisten työvoimaosuuksia vertailtaessa niin myös naisten työllisyysasteen suhteen Suomi pärjää vanhojen EU-maiden joukossa hyvin. Naisten työllisyysaste oli 56 prosenttia EU-15:ssä vuonna 2003, kun se Suomessa oli 65,7 prosenttia. Euroopan unionin työllisyysstrategian yhtenä osatavoitteena on naisten työllisyysasteen nostaminen 60 prosenttiin. Tämän tavoitteen Suomi täyttää jo erittäin hyvin omalta osaltaan.

Hieman tarkempi kuva työllisyydestä Euroopassa ja Suomessa saadaan, kun tarkastellaan epätyypillisten työsuhteiden määrää eli miten paljon kokonaistyöllisyydestä on määräraikaista ja osa-aikaista työllisyyttä. Noin 22 prosenttia vanhojen EU-maiden työllisyyden kasvusta ajanjaksolla 1996-2003 se-

¹ OECD. Tilastokeskuksen mukaan 67,3 prosenttia.

Työttömyydessä on Euroopan tasolla monia yhteisiä piirteitä. Keskimäärin työttömyys vanhoissa EU-maissa on paljon korkeampaa tänä päivänä kuin mitä se oli esimerkiksi 1970-luvulla. Toisaalta työttömyys tuntuu kasvavan piikkeinä ja samanaikaisesti useassa maassa, mikä tietenkin selittyy ajoittaisella kansainvälisen taloustilanteen heikkenemisellä. Työttömyydellä on taipumus alentua myös suhteellisen hitaasti, jos se on kerran kokenut rajua nousua. Rakenteellinen työttömyys on yksi selitys, miksi monet Euroopan maat eivät ole saaneet työttömyyttään alenemaan 1980-luvun tasolle. Esimerkiksi Suomen työttömyys on osittain rakenteellista; työmarkkinoille on muodostunut tilanne, jossa sitä yhtäaikaisesti leimaa pitkäaikaistyöttömyys sekä alakohtainen ja alueellinen työvoimapula.

Suomen työttömyysaste on edelleen yhden prosenttiyksikön verran vanhojen EU-maiden työttömyysasteen keskiarvon yläpuolella ja samalla tasolla, jos uudet jäsenmaat huomioidaan mukaan tarkasteluun. Työttömyysaste nousi vanhoissa EU-maissa noin 0,3 prosenttiyksikköä vuonna 2003. Monessa Euroopan maassa työttömyyden

oletetaan laskevan maltillisesti hyvän talouskasvun myötävaikutuksesta seuraavan parin vuoden aikana. Työttömyys lähti laskuun jo vuonna 2003 esimerkiksi Isossa-Britanniassa, kun taas erityisesti Ranskassa ja Saksassa työpaikkojen väheneminen on vain jatkunut. Korkea työttömyysaste ei toisaalta ole kaikkien Euroopan maiden ongelmana. Esimerkiksi Hollannin ja Irlannin työttömyysasteet ovat reilusti alle viiden prosentin.

Euroopan unionin uusien jäsenmaiden työttömyys sen sijaan on muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta paljon huonompaa kuin vanhojen jäsenmaiden. Esimerkiksi vaikka Baltian maat ovat kokeneet viime vuosina nopeaa talouskasvua, on työttömyysaste kuitenkin ollut suhteellisen korkealla. Osa Baltian maiden korkeasta työttömyydestä selittyy Venäjän vuoden 1998 talouskriisin vaikutuksella.

Puola kärsii kaikkein suurimmasta työttömyydestä Euroopassa. Vuonna 2003 Puolassa vain noin puolella työ-

ikäisestä väestöstä oli töitä ja melkein viidesosa työvoimasta oli työttömänä. Suurin osa Puolan työttömyydestä on rakenteellista, ja viimeisen viiden vuoden aikana tapahtuneen maatalousre-

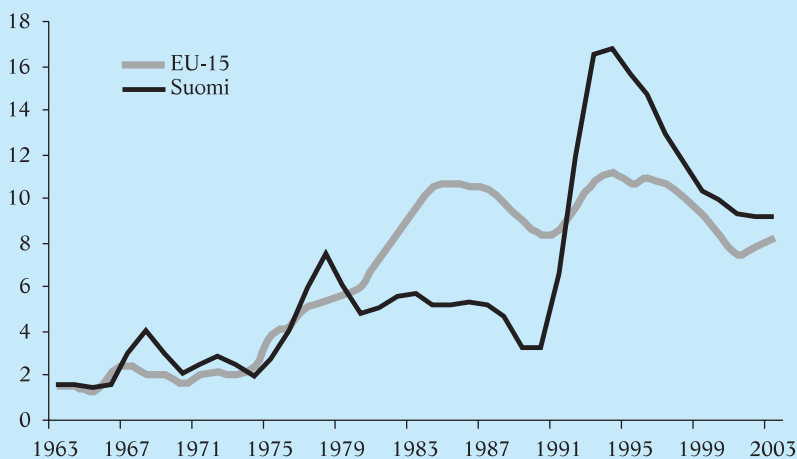
formin seurauksena Puolan työttömien määrä on kasvanut yli 40 prosenttia. Maataloussektorin työvoimasta työttömäksi jääneiden henkilöiden koulutustaso on matala, mikä on luonnollisesti vaikeuttanut heidän uudelleentyöllistymistään muualle. Suuren väestömääränsä ja huonon työllisyystilanteensa vuoksi Puola on ollut yksi huolenaihe vanhoille EU-maille mahdollisen muuttoliikkeen vuoksi.

Maissa, joissa työttömyys on muutenkin korkealla, tuntuu olevan suhteellisen paljon pitkään työttömänä olleita. Pitkäaikaistyöttömien määrä nousi EU-15:sta noin kaksi prosenttiyksikköä vuonna 2003, ja työttömistä 43,4 prosenttia oli ollut työttömänä yli 12 kuukautta. Saksan työttömistä puolet oli pitkäaikaistyöttömiä vuonna 2003, ja Italiassa ja Kreikassa enemmän kuin puolet työttömistä oli ollut ilman työtä yli vuoden verran. Kokonaisuudessaan vanhojen EU-maiden työvoimasta 3,3 prosenttia kärsi pitkäaikaistyöttömyydestä. Pitkäaikaistyöttömyyden yleisyyden Euroopassa voidaan olettaa johtuvan siitä, että työttömyydellä on taipumusta kasaantua useimmiten samoille henkilöille.

Pitkäaikaistyöttömien määrä on Suomessa pienentynyt tasaisesti viime vuosikymmenen lopulta asti, vaikka yli 12 kuukautta työttömänä olleiden osuus kaikista työttömistä kasvoikin hieman talouden taantuman myötä viime vuonna. Suomen työttömistä noin 24,7 prosenttia on ollut pitkään työttömänä. Vaikka työttömyystilanne kokonaisuudessaan on Suomessa hieman huonompi kuin vanhoissa EU-maissa keskimäärin, on pitkäaikaistyöttömien osuus työvoimasta kuitenkin paljon pienempi,

Suomen työttömyysaste on hieman korkeampi kuin vanhoissa EU-maissa mutta maatalampi kuin lähi-alueemme uusissa jäsenmaissa.

Kuvio 1. Työttömyysaste Suomessa ja EU-15:ssa 1963–2003 (%).

Lähde: OECD.

noin 2,3 prosenttia vuonna 2003. Tämä kertonee aktiivisen työvoimapolitiikan onnistumisesta, jonka avulla työttömyysjaksoja on pyritty katkaisemaan mahdollisemman nopeasti.

Vanhoista EU-maista korkein pitkäaikaistyöttömien osuus työvoimasta löytyy Kreikasta, jossa myös sukupuolten välinen ero on kaikkein suurin. Muualla EU-15:ssa pitkäaikaistyöttömyys jakaantuu melko tasaisesti molemmille sukupuolille, vaikka naisten osuus on pääsääntöisesti monessa maassa miesten osuutta hieman suurempi. Suomi, Ruotsi, Tanska ja Viro poikkeavat tästä EU:n keskiarvotilanteesta; miesten osuus pitkäaikaistyöttömyydestä on naisia suurempi. Vanhojen EU-maiden sisällä alueellinen pitkäaikaistyöttömyys on hyvin yleinen ongelma. Esimerkiksi Itä-Saksassa tilanne pitkäaikaistyöttömien suhteen on hyvin huono. Suomen lähialueen uusissa EU-maissa pitkäaikaistyöttömyys on paljon yleisempää kuin Suomessa tai vanhoissa EU-maissa yleensä. Puolassa ongelma on taas omissa lukemissa; enemmän kuin yksi kymmenestä on ollut Puolan työvoimasta työttömänä yli vuoden.

Työikäisen väestön koulutustaso

Tuotannon uudelleen sijoittuminen ja siten työnjaon rakenteen muutos nostaa Euroopan maiden työikäisen väestön koulutustason ja työvoiman joustavuuden oleelliseen asemaan, kun tähän jatkuvaan muutokseen tulevaisuudessa sopeudutaan. Euroopan korkeiden tuotantokustannusten maat eivät voi enää kilpailla perinteisillä teollisuuden aloilla, vaan niiden tulee panostaa entistä enemmän korkeaa osaamista vaativien hyödykkeiden vientiin. Euroopan maiden kilpailukyky ja kasvupotentiaali riippuu siis yhä enemmän niiden inhimillisen pääoman määrästä. Innovaatiot ja osaaminen ovat avaintekijöitä tässä prosessissa, ja ne ovat juuri riippuvaisia koulutuksen tasosta sekä tutkimus- ja kehitystyöstä. Uusien jäsenmaiden vii-

me vuosien maatalousreformi ja työttömyyden nousu tämän seurauksena on yksi osoitus joustamattomasta työvoiman osaamisesta, kun tuotannossa tapahtuu rakennemuutoksia.

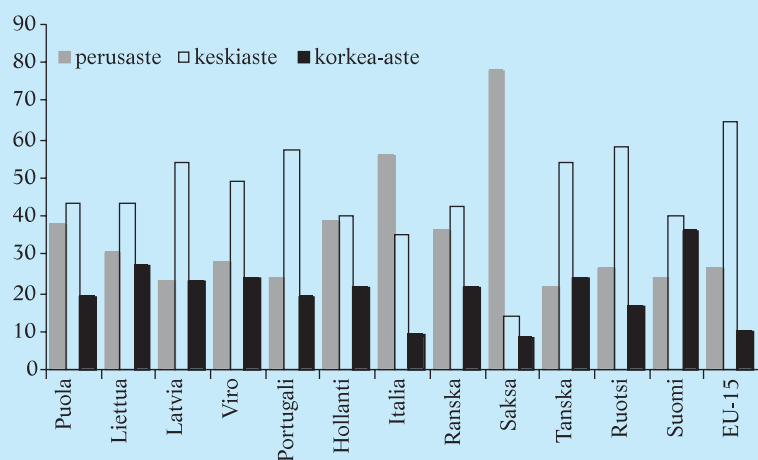
Työmarkkinoiden vaatimukset näkyvät myös Euroopan koulutustason muutoksissa viime vuosina. Matalan koulutustason osuus työikäisessä väestössä on laskenut vuosien 1995 ja 2002 välisenä aikana 46 prosentista 38 prosenttiin vanhoissa EU-maissa. Etelä-Euroopan maissa matalan koulutustason osuus on kuitenkin edelleen suhteellisen korkea verrattuna muuhun Eurooppaan (kuvio 2). Esimerkiksi Portugalissa matalan koulutuksen saaneiden osuus työikäisessä väestössä on lähes neljä viidesosaa. Portugalissa myös keskiasteen koulutuksen saaneilla on tietyissä ikäryhmissä suurempi työttömyysaste kuin matalan koulutuksen saaneilla. Tämä on poikkeuksellista sinänsä, koska pääsääntöisesti koulutustason kasvu parantaa henkilön työllistymistä. Peruskoulutuksen pienempi työttömyysaste selittyy paljolti Portugalin tuotantorakenteella, joka tarvitsee edelleen matalan osaamisen työvoimaa.

Samanaikaisesti matalan koulutustason saaneiden osuuden pienentyessä

keskitason koulutuksen hankkineiden osuus työikäisessä väestössä on kasvanut 38 prosentista 43 prosenttiin ja korkea-asteen koulutuksen osuus 15 prosentista 20 prosenttiin EU-15:ssa vuosien 1995–2002 välisenä aikana. Yhdessä Ison-Britannian kanssa Suomessa on suurin korkeasti koulutettujen osuus työikäisestä väestöstä vanhojen jäsenmaiden joukossa. Suomessa onkin viime vuosikymmeninä panostettu koulutukseen, ja korkea-koulun aloittavien nuorten osuus on suurempi kuin missään muualla EU-maissa. Ikäluokkien välinen koulutustasoero on Suomessa kuitenkin vielä suuri ja vanhemman väestön koulutustaso on kansainvälisesti vertailtuna heikko. Työikäisen väestön koulutustaso muuttuu tosin nopeasti, kun tämä vanhempi, vähemmän kouluttautunut väestö jää eläkkeelle. Vuonna 2002 Suomen työikäisestä väestöstä noin kolmasosa oli saanut peruskoulutuksen, keskiasteen koulutuksen saaneiden osuus oli 43 prosenttia ja korkea-asteen koulutuksen saaneiden osuus noin 27 prosenttia.

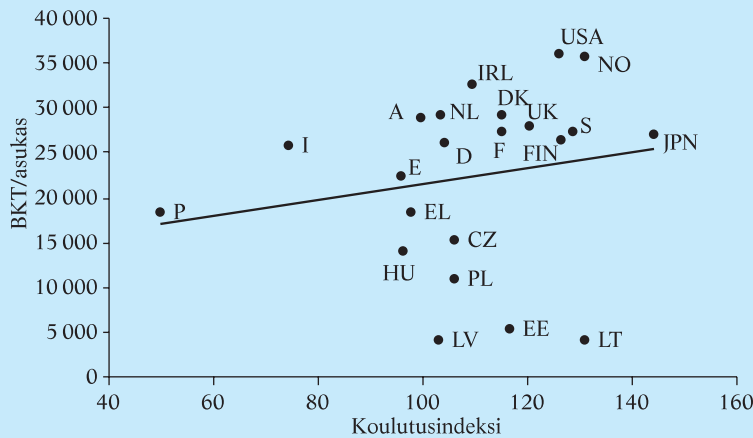
Lähialueiden koulutustaso on Suomen näkökulmasta oleellinen asia, koska Euroopan integraation myötä

Kuvio 2. Työikäisen väestön koulutustaso vuonna 2002 (%).

Lähde: Employment in Europe 2003.

Kuvio 3. Koulutustason ja asukasta kohti lasketun BKT:n välinen suhde.

Kuviossa tarkastellaan koulutustason ja asukasta kohden lasketun BKT:n välistä yhteyttä eri maissa. Koulutusindeksi on laskettu ikäryhmälle 25–34 -vuotiaat siten, että peruskoulutuksen osuus tässä ikäryhmässä on saanut painoarvon nolla, keskiasteen suorittaneiden osuus painoarvon yksi ja korkeakoulutuksen suorittaneiden osuus painoarvon kaksi. Mitä parempi koulutustaso maan 25–34 -vuotiailla on sitä kauemmaksi origosta maat vaakakselilla sijaitsevat.

Lähde: OECD:n tietokanta.

tuotantorakenteemme ja työmarkkinamme kytkeytyy yhä enemmän juuri Baltian maihin. Suomen työmarkkinoilla vallitsee jo nyt tilanne, jossa korkeasta työttömyydestä huolimatta tiettyillä aloilla kärsitään työvoimapulasta. Tähän työvoimapulaan voisi löytyä osittainen ratkaisu myös lahden toiselta puolelta.

Baltian maissa on myös suhteellisen korkea koulutustaso, kun verrataan sitä vanhojen EU-maiden tasoon. Liettuassa korkeasti koulutettujen osuus on jopa suurempi kuin Suomessa. Liettuan väestölaskennan tietojen mukaan sen kansalaisten koulutustaso on kasvanut nopeasti viime vuosina. Viimeisten neljän vuoden aikana on tapahtunut huomattava kasvu keskiasteen koulujen, korkeakoulu- ja siihen rinnastettavien ammattikorkeakoulujen opiskelijoiden määrässä. Korkeakouluopiskelijoiden määrällinen kasvu osoittaa korkea-asteen koulutuksen kehityksen ja sen, että Liettuassa on yritetty luoda puitteet kaikille niille, jotka haluavat opiskella.

Viron koulutusrakenne tietyissä ikäryhmissä on melko samanlainen kuin Suomessa esimerkiksi peruskoulutuksen ja korkeakoulutuksen osuuksien suhteen. Virossa on muutamissa ikä-

ryhmissä jopa parempi koulutustaso kuin Suomessa. Viron koulutustasoa kuvaa myös se, että enemmän kuin 95 prosenttia peruskoulun suorittaneista jatkaa toisen asteen koulutukseen. Korkeakouluissa opiskelevien määrä on kasvanut vajaasta 26 000 opiskelijasta yli 60 000 opiskelijaan vuosina 1991–2001. Koulutustasoa mittaava tekijä on myös pelkästään perusasteen suorittaneiden ns. aikaisin koulunsa lopettaneiden 18–24 -vuotiaiden osuus samanikäisestä väestöstä. Virossa tämä luku on samalla tasolla kuin Saksassa, Ranskassa, Tanskassa ja Hollannissa. Sen sijaan Suomessa ja Ruotsissa tällaisten nuorten osuus on paljon pienempi kuin Virossa.

Myös Latvian väestön koulutustaso on suhteellisen korkea. Maan työikäisestä väestöstä korkein koulutustaso on ikäryhmässä 35–44 -vuotiaat, joilla perusasteen osuus on vain seitsemän prosenttia. Hyvä koulutustaso tässä ikäryhmässä johtuu paljolti siitä, että se on saanut koulutuksensa aikana, jolloin Latvia kuului entiseen Neuvostoliittoon, jossa pakollinen toisen asteen koulutus takasi hyvän koulutustasoindeksin. Vuosien 1994–1999 välillä tapahtui Latviassa melkoinen muutos 18–24 -vuotiaiden koulutustasos-

Paula Paavilainen korostaa sitä, että Baltian maissa työikäisen väestön koulutustaso on varsin korkea, kun taas Puolassa se on hyvin matala. Tällä saattaa olla merkitystä Suomeen kohdistuvan muuttoliikkeen kannalta.

sa; osuus pelkästään peruskoulun suorittaneissa nuorissa kaksinkertaistui. Tässä tosin on tapahtunut muutos taas parempaan. Vuonna 2003 aikaisin koulunsa lopettaneita 18–24 -vuotiaita oli 18,1 prosenttia saman ikäisestä väestöstä. Taso on edelleen korkea, kun vertaa Viron ja Liettuan lukuihin.

Suomen lähialueiden uusista jäsenmaista Puolalla on selkeästi heikoin koulutustaso, joka selittyy paljolti Puolan talousrakenteen painottumisella maatalouteen ja sen vaatimaan matalaan koulutukseen. Puolassa oli työikäisessä väestössä korkeasti koulutettuja 9,9 prosenttia vuonna 2002, joka on yhdessä Tšekin kanssa alhaisin korkeasti koulutettujen määrä uusissa jäsenmaissa.

Koulutustasolla on suora vaikutus talouskasvuun ja inhimillisen pääoman määrään (kuvio 3). Baltian maiden koulutustaso antaa siis hyvät lähtökohdat niiden talouksien nopealle kasvulle, jolloin niiden lähentyminen kohti muita EU-maita helpottuu. Uusien jäsenmaiden elintaso on toistaiseksi kuitenkin matala, ja esimerkiksi elintasoero Suomen ja Viron välillä on vielä hyvin suuri; virolaisten palkkataso on noin viides- tai kuudesosa suomalaisten palkkatasosta. Vaikka virolaisten palkat nousevatkin noin 10 prosentin vuosivauhtia, menee maiden elintasoerojen kaventumiseen vielä vuosikymmeniä.

KIRJALLISUUS

Bishop, K. (2004), Employment and unemployment in the new EU member countries. Labour Market Trends, July 2004.

European communities (2003), Education across Europe 2003. Luxembourg.

European Commission(2003), Employment in Europe 2003. Luxembourg.

Ministry of Education and science (2003), Education in Lithuania 2001. The Republic of Lithuania.

OECD (2004), Employment Outlook 2004. Paris.

VM (2004), 2000-luvun kasvupolitiikan haasteet. Julkaisuja 1/2004. Helsinki.